

losofii i užitečnejší a podnätnejší omezit se na menší množství vykládaných problémů, ale o to větší péči věnovat tomu, jak čtenáře přivést k odhalování problémů a k hlubšímu objasnění souvislostí zdánlivě „nepraktických“ a „spekulativních“ vlastních filosofických otázek s ideologickou problematikou ostatních forem společenského vědomí. Jistě by bylo na místě i trochu více slov, která by konkrétně dokazovala, že práce ve filosofii není nějakým nezávazným vymýšlením si různých originálních názorů, ale že je to velmi nároč-

ná, odpovědná práce většinou i vysoce politického charakteru a značného společenského dosahu, třebaže jen sprostředkovaného.

Knihla B. Hartla *Fotografie pro Aristotela* se jistě stane jak svými nespornými klady a podněty, tak i problematičnými partiemi a přístupy východiskem při budoucích diskusích o metodice filosofické přípravy v nejvyšších třídách středních všeobecně vzdělávacích škol, které nás zřejmě v blízké době očekávají.

J. Kánský

ESTETICKÁ PROBLEMATIKA V ČASOPISE RECHERCHES INTERNATIONALES À LA LUMIÈRE DU MARXISMÉ (1963), č. 38, 276

Zvláštností uvedeného časopisu (vychází jako dvojměsíčník) okrem internacionálního zamerania je monotematická redakčná koncepcia. Každé číslo je venované jednému aktuálnemu problému alebo jednej vednej disciplíne.

Tak predmetom 1. čísla je problém fašizmu, 3. sa zaoberá automatizáciou, 4. filozofickými problémami fyziky, 7. jazykovedou, 17. sociológiou, 18. teoretickými problémami komunizmu, 19. je venované mladému Marxovi, 25.—26. problému života a evolúcie, 28. výchove, 29. kybernetike, 33.—34. sovietskej filozofii, 35.—36. kríze kapitalizmu, 37. feudalizmu a 38. estetike. Predmetom nemenovaných zošitov sú väčšinou politické problémy.

Takáto monotematická a internacionálna koncepcia časopisu umožňuje mnohostranné osvetlenie daného problému z jedného ideového hľadiska na relatívne najvyššej úrovni.

Príspevky 38. čísla sú zoskupené okolo štyroch aktuálnych problémov súčasnej estetiky a teórie umenia: a) problémy aplikácie základných princípov marxizmu v estetike; b) problém realizmu; c) filozofické problémy estetiky ako špeciálnej vednej disciplíny; d) problém špecifickej funk-

cie umenia ako celku a jednotlivých druhov umenia zvlášť.

Do prvého okruhu problémov patrí úvodná štúdia A. Gisselbrechta, vedeckého asistenta filozofickej fakulty v Nancy, *Úlohy a realizácie marxistického výskumu v estetike* a príspevok sovietskeho teoretika umenia M. Lifšica *Marxova a Engelsova historická estetika* (táto stať bola pôvodne uverejnená ako úvod k zborníku Marx a Engels o umení, ktorý vyšiel v Moskve roku 1957).

Autor úvodnej štúdie načrtáva stručne situáciu v estetickom výskume v jednotlivých socialistických i kapitalistických krajinách (československú estetiku tu reprezentujú len mená P. Reimanna a E. Goldstückeru v súvislosti s pražskou konferenciou o Kafkovi a článok J. Haška o románe, uverejnený v časopise *Les Lettres Françaises*) a zdôvodňuje výber jednotlivých príspevkov.

Čo sa týka definovania marxistického prístupu v estetike, formulácie A. Gisselbrechta sú dosť vágne. Hovorí, že ešte nevieme, čo je marxistická estetika, vieme však vraj, čím nie je. No aj toto negatívne vymedzenie je neuspokojivé. Zdá sa, že táto vágnosť pramení z toho, že nesúhlasí

s doterajšou koncepciou marxistickej estetiky, tak ako ju napr. formuloval T. Pavlov, na druhej strane nepozdáva sa mu ani koncepcia, formulovaná R. Garaudy v knihe *„D'un réalisme sans rivages“*. Keď však odmietneme zaujať jednu z týchto pozícií, vynorí sa nevyhnutne nebezpečie eklekticismu.

Stať M. Lifšica osvetľuje na širokom historickom pozadí estetické názory Karla Marxa a F. Engelsa v celkovom kontexte ich diela.

K problému realizmu je uverejnená *Pražská prednáška* L. Aragona, ktorú predniesol 6. septembra 1962 ako doktor honoris causa Karlovej univerzity. Aragon tu proklamuje objavný realizmus so všetkými komplikáciami, ktoré môže takáto koncepcia v sebe zahŕňať. Aragon podobne ako Garaudy za hlavnú črtu realistického umenia považuje objavnosť proti viac-menej reproduktívnej povahe pseudorealistického umenia. Prvá demarkačná línia sa teda kladie medzi umenie a pseudoumenie, a nie medzi rôzne i veľmi protichodné koncepcie umenia.

Poľský estetik S. Morawski v stati *Realizmus ako umelecká kategória* (prevzatá zo zborníka *Estetika 1961*) vychádza z koncepcie umenia ako špecifického znaku. Realizmus v umení vymedzuje viac negatívne než pozitívne. Umelecké dielo nemožno považovať za realistické: a) ak neodráža nijaký aspekt reality; b) ak odráža realitu len povrchné; c) ak sa opiera o mimoprirodzený alebo nadprirodzený svetonázor. Pojem realizmu v umení je tu rozšírený, takže do jeho rámca sa môžu začleniť i diela takých smerov, ako sú expresionizmus, futurizmus, kubizmus a pod., a z rámca realizmu sa vylučuje zásadne len čisto abstraktné umenie.

Rumunský estetik M. Breazu v stati *Objektívita umeleckej hodnoty* [Cercetări Filozofice (1958), č. 6] sa zaoberá špecifickou objektivitou umeleckých hodnôt, ktorá nepramení z fyzikálnej povahy objektov umenia, ale zo spoločenskej determinácie. Autor prichádza k podobným záverom

ako sovietskí učitelia V. V. Vanslov, L. N. Stolovič, V. Tasalov a i.

Taliansky filozof A. Banfi v príspevku *Estetické prednášky* (dve prvé časti *Lezione di estetica*, ktoré ukončujú posmrtný výber z diela A. Banfiho, vydaného v Ríme 1962) sa zaoberá problémom estetiky hlavne vo vzťahu k dejinám umenia a umeleckej kritike v pomerne širokom, subjektívne ladenom filozofickom kontexte.

Otázkam špecifičnosti umenia je venovaná stať sovietskeho filmového estetika E. Dobina [Kinoiskusstvo (1960), č. 8] *Próza a poézia vo filme*. Anglickí hudobníci a muzikológovia A. Bush a T. Russel v príspevkoch *Čo vyjadruje hudba* (Marxism Today, júl a august 1963) diskutujú o špecifickej povahe hudby. Zhodujú sa v tom, že hudba vyjadruje city a teda má reálny obsah, čo väčšina súčasných muzikológov popiera.

Známy rakúsky teoretik umenia E. Fischer má tu príspevok *Nevyhnutnosť umenia* (dve posledné kapitoly z knihy *Von der Notwendigkeit der Kunst*¹, vydané v Drážďanoch 1959). Fischer považuje umenie za nevyhnutný atribút a funkciu človeka, takže úroveň realizácie tejto funkcie indikuje vývojový stav, resp. stupeň vyčerpanosti určitej spoločenskej formácie. Fischer práve rozvíja tézu, že v rámci kapitalistickej formácie už nemožno tvoriť veľké umenie.

Súbor príspevkov uzatvára štúdia známeho anglického marxistu G. Thompsona *Marxismus a poézia* (štúdia je prevzatá z posledného vydania z roku 1962. v New Delhi), v ktorej Thompson analyzuje funkciu poézie v jednotlivých spoločenských formáciách.

Vcelku možno povedať, že prvé estetické číslo *Recherches internationales à la lumière du marxisme* podáva komplexný,

¹ Pod týmto titulom vyšla roku 1949 vo Viedni Fischerova štúdia o problémoch súčasného umenia. Názov tejto štúdie, ktorý je i názvom celej knihy (Slovenský spisovateľ 1958), je do slovenčiny nesprávne preložený *O potrebe umenia*.

i keď neúplný a dosť disproporciálny obraz o súčasnom marxistickom myslení v estetike. Vyzdvihuje dôležitosť a naliehavosť estetického výskumu, ktorý sa v socialistických krajinách posledné tri desaťročia

deformoval a zanedbával a len veľmi pomaly sa aktivizuje.² J. Pauko

² V tejto súvislosti treba uvítať československý časopis (kvartálnik) pre estetiku a teóriu umenia — *Estetika*, ktorý začal vychádzať začiatkom tohto roku.